

УДК 338.43: 316
ББК 60.550.420

Волинець У.А.

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Інститут регіональних досліджень,
Національна академія наук України,
79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4,
тел.: 0322707168,
факс: 0322707058,
e-mail: irr@mail. Lviv.ua,
веб-сайт: www.irr.org.ua

Анотація. У статті висвітлюються такі питання: діяльність громадських організацій; класифікація громадських організацій за критеріями їх завдань; необхідність створення громадських організацій, які б мали вплив на прийняття соціально-відповідальних рішень.

Ключові слова: соціальна відповідальність, громадські організації, державна політика, соціальна політика, соціальні проблеми, громадянське суспільство.

Annotation. This article deals with the following aspects: the public organizations activity; the classification of public organizations for the criteria its tasks; the necessity of create the public organizations which have to influence on adoption social responsibility decisions.

Key words: social responsibility, public organizations, public policy, social politics, social problems, civil society.

Вступ. Україна розбудовує демократичну державу, отже, проблема громадянського суспільства є головною темою сучасних наукових досліджень. У вирішенні ключових завдань розбудови в Україні громадянського суспільства й найважливіших соціальних проблем усе більш значущу роль відіграють громадські організації, діяльність яких є певним індикатором розвитку державної служби та взагалі демократизації державного управління.

Аналіз наших досліджень дає підстави стверджувати, що участь громадських організацій у вирішенні соціальних проблем українського суспільства насамперед залежить від стану партнерських відносин з владою та від рівня соціальної відповідальності кожного інституту громадянського суспільства за прийняття соціально-відповідальних рішень.

Соціальна відповідальність громадських організацій виявляється в удосконаленні нормативно-правової бази у сфері соціального партнерства; підвищенні ролі громадських організацій як посередників соціального партнерства між громадянином і державою; збалансуванні інтересів різних соціальних прошарків, категорій, груп населення шляхом удосконалення механізмів проведення колективних переговорів, консультацій, укладення угод відповідних рівнів, сприянні розвитку солідарності громадян у їх повазі до прав і закону [1].

Постановка завдання. Мета статті – висвітлити особливості діяльності громадських організацій у системі соціально-відповідального суспільства в Україні. Надати класифікацію громадських організацій за критерієм їх завдань і діяльності. Обґрунтувати необхідність створення громадських організацій соціально-відповідального суспільства.

Результати. Досліджуючи громадські організації у сфері соціально-відповідального суспільства, перш за все потрібно визначити суть понять “соціальна відповідальність” і “громадські організації”.

Соціальна відповідальність – це усвідомлення суб’єктами соціальної держави єдності соціального простору, найвищий прояв гуманізму, свідоме виконання своїх обов’язків перед співгромадянами, суспільством, державою [2].

Відповідно до статті 3 Закону України “Про об’єднання громадян” громадською організацією є об’єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Представники громадських організацій здебільшого розуміють соціальну відповідальність як: відповідальність перед громадою, участь у соціально-економічному розвитку регіону та в підвищенні якості стандартів життя мешканців регіону; реалізація конкретних соціальних проектів, спрямованих на надання допомоги соціально незахищеним прошаркам населення; захист прав людини; відповідальність перед суспільством; розвиток соціальної культури й партнерства; відповідальність перед працівниками та боротьба з корупцією.

Домінуючим питанням для громадських організацій є права людини й соціальне залучення та соціальний розвиток. Представники громадських організацій не розглядають соціальну відповідальність як відповідальність перед внутрішньою громадськістю організації (внутрішньої сторони), а розуміють її як вплив діяльності своїх організацій на зовнішнє середовище [5].

Соціальна відповідальність органів державної влади різного рівня та органів місцевого самоврядування полягає в розробці та реалізації внутрішньої й зовнішньої соціально-економічної політики держави, її правової основи, яка повинна бути спрямована на стабільне збереження високого рівня життя та зайнятості населення, соціального захисту й соціальної допомоги, мінімізацію соціальних ризиків, створення умов для ефективного розвитку всього суспільства та самореалізації творчого потенціалу особистості; у розробці й виконанні затверджених загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку [3].

Основною проблемою та важливим ключовим завданням розвитку в Україні громадянського суспільства є розв’язання найважливіших соціальних конфліктів і протиріч у суспільстві, де все більш значущу роль відіграють громадські організації, які стимулюють соціальну активність й інтеграцію.

Тому, на нашу думку, саме в умовах державного управління, коли відбувається якісно новий розвиток усіх структурних елементів державної служби відповідно до потреб сьогодення, до тих об’єктивних зрушень, які відбуваються в Україні й світі, налагодження плідної співпраці органів державної влади й місцевого самоврядування з громадськими організаціями є одним з першочергових завдань державної політики України, особливо на регіональному рівні.

Залежно від своїх завдань громадські організації поділяють на:

- благодійні організації. Особливості правового регулювання діяльності благодійних організацій визначається окремим законом України;
- фахові об’єднання є видом самоорганізації громадян і юридичних осіб, що створюється з метою реалізації суспільних інтересів і впровадження засад саморегулювання у визначеній статуті сфері, галузі чи секторі діяльності. Особливості правового регулювання діяльності фахових об’єднань визначаються окремим законом України;
- інші громадські організації: представляють інтереси своїх членів (хворих, наприклад УДС, військових та ін.); не займаються благодійництвом; не мають статусу фахового об’єднання.

Громадські організації в Україні мають досить потужний потенціал, неабиякий досвід роботи, потужну інформаційну підтримку та, відповідно, повинні бути каталізатором демократичних перетворень, які відбуваються в системі державного управління. Але, на жаль, дуже невеликий сегмент громадських організацій, які працюють в Україні, мають у своїй професійній діяльності хоч якийсь вплив на прийняття соціально-відповідальних рішень органами державної влади та місцевого самоврядування. У зв’язку із

цим, можливо навіть запропонувати специфічну класифікацію сучасних українських громадянських організацій, яка кардинально відрізняється від офіційної, у якій основним критерієм диференціації громадянських організацій є напрям їх статутної діяльності. Отже, пропонуємо таку класифікацію громадських організацій, що працюють сьогодні в Україні, яка зроблена за критерієм їх мети та завдань їх створення й діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація громадських організацій

Назва громадських організацій	Їх визначення
Громадські організації-сателіти, або припартійні	У своїй діяльності керуються виключно вузько партійними інтересами, є молодіжними брендами партій і фінансуються, відповідно, керуючою партією.
Громадські організації іміджеві	Громадські організації, діяльність яких спрямована на створення та підтримку певного позитивного, соціально-бажаного іміджу однієї людини (бізнесмена, політика, громадського діяча, який фінансує дану громадську організацію).
Громадські організації-“грантоїди”	Громадські організації, які конкретно відпрацьовують зарубіжні гранти, тобто кошти зарубіжних благодійних фондів, реалізуючи за певний термін певні проекти, які здебільшого мають локальний несистемний характер.
Громадські організації диванні	Організуються з конкретною політичною, а часто з комерційною метою, яка, на жаль, не завжди є соціально-орієнтованою та відповідає заявленій статутній меті даних громадських організацій. Наприклад, такі славнозвісні громадські організації нерідко з’являються перед конкурсами проектів громадських організацій, які проводять обласні й міжміські управління молоді та спорту, за результатами відбору яких проекти громадських організацій отримують бюджетне фінансування на їх реалізацію або створюють під конкретний грант західного благодійного фонду.
Професійні громадські організації	Громадські організації, які за своїми статутами засновуються й працюють в інтересах певного кола людей, об’єднаного професійними інтересами (спілки юристів, лікарів, соціальних працівників).

Створено автором на основі реєстру громадських формувань [6].

У сучасній Україні сегмент таких громадських організацій і, відповідно, їх вплив на прийняття політичних рішень незначний, але їх відрізняє від інших наявність певних позитивних рис, а саме: професійна орієнтація їх членів, цілеспрямована діяльність щодо захисту своїх інтересів, чітка спрямованість на участь у прийнятті специфічних професійних рішень.

Досліджуючи громадські організації у сфері соціально-відповідального суспільства, в Україні нині відзначається тенденція щодо зниження рівня довіри до громадських організацій, це значною мірою пов’язане з тим, що більшість цих організацій займається досить непрозорою діяльністю, яка визначається в основному особистою зацікавленістю їх членів у тих або інших діях та має ситуативний локальний несистемний і нетривалий характер, і, відповідно до цього, такі громадські організації неспроможні бути соціальним індикатором місцевої або регіональної проблематики та, відповідно, стратегічними партнерами влади у вирішенні конкретних соціальних проблем.

Сила держави, заснованої на придушенні громадських інститутів, дуже умовна, уразлива й істотно швидкоплинна. З метою запобігання цьому Україна йде шляхом політичного реформування, практичними заходами підкреслюючи роль громадських інститутів і стимулюючи їх розвиток [4]. Пошук механізмів налагодження взаєморозуміння й довіри між владою та громадськими організаціями – завдання не просте, але

сьогодні одне з пріоритетних, тому що вирішення багатьох проблем, які стоять перед Україною тепер, можливе тільки через партнерську взаємодію та консультацію зусиль громадського сектору й інститутів державної влади. В Україні, в умовах становлення громадянського суспільства, дуже важливим є розвиток громадських організацій, особливо молодіжних, як важливого інституту громадянського суспільства, оскільки молодь з її ще не реалізованим духовно-творчим потенціалом є й завжди буде найперспективнішою, найенергійнішою частиною суспільства.

З інформації Міністерства закордонних справ України, громадські організації в Україні існували ще за Радянського Союзу, але діяльність переважної більшості з них була жорстоко централізованою. Тому діяльність таких організацій, через заборону опозиційної політичної діяльності, довгий час обмежувалася культурними, екологічними чи економічними напрямками роботи [6].

Станом на 27.01.2012, за даними Міністерства юстиції, в Україні налічувалося 3 526 громадських організацій [6]. Культура їх розвитку й активності є неоднаковою в різних регіонах України. Так, Львівська міська рада взаємодіє з понад 150 громадськими організаціями [6].

Висновки. Нині Україні як державі, що активно розбудовує демократію, а відповідно й інституції громадянського суспільства, украй необхідним є створення громадських організацій нового типу, нової формації, статутними завданнями яких буде не тільки відстоювання та захист вузьких інтересів своїх членів, а й більш стратегічно глибокі цілі, такі як: стимулювання громади (у тому числі й влади) до певних соціально важливих зрушень, до прийняття концептуально нових рішень на місцевому та регіональному рівнях шляхом, перш за все, залучення громади до їх розгляду, тобто через підвищення громадської активності, яка, урешті-решт, повинна перестати бути декларативною; потужний вплив на прийняття соціально-відповідальних рішень; контроль і моніторинг наслідків таких рішень, прогнозування близьких, середніх та далеких перспектив соціально-економічного розвитку й, головне, на нашу думку, такі організації нового типу мають стати каталізаторами всіх соціальних перетворень, усіх громадянських зрушень у суспільстві, стати, нарешті, креатурами створення нової державної ідеології, якої, на жаль, сьогодні в сучасній Україні, як і в багатьох країнах пострадянського простору, уважаємо, не існує, а отже, це питання є проблемним, актуальним і потребує глибокого наукового дослідження, практичного вивчення та може стати найосновнішим для партнерської, в умовах розбудови громадянського суспільства, діяльності відповідних управлінських структур державної влади й місцевого самоврядування й вищезгаданих громадських організацій.

1. Розвиток партнерства між місцевою владою та недержавним сектором у сфері надання громадських послуг : монографія / за заг. ред. Ю. П. Лебединського. – Ужгород : Патент, 2003. – 190 с.
2. Державна політика: аналітичні документи / [кол. авт., уклад. В. С. Нанівська]. – К. : Міжнар. центр персп. дослідж., 2002. – 196 с.
3. Радченко О. В. Ціннісний вимір соціальної відповідальності в демократичній державі : монографія / О. В. Радченко, І. Г. Савченко. – Х. : Вид-во ХНУВС, 2008. – 200 с.
4. Новак В. Проблеми формування державно-громадської взаємодії / В. Новак // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 31 трав. 2005 р.). – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – Т. 1. – С. 115–122.
5. Зінченко А. Г. Соціальна відповідальність в Україні: погляди різних стейкхолдерів. Регіональний аспект / Зінченко А. Г., Саприкіна М. А. – К., 2008. – 60 с.
6. Єдиний реєстр громадських формувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/18501>.

Рецензенти:

Сторонянська І.З. – доктор економічних наук, професор Інституту регіональних досліджень НАН України;

Шульц С.Л. – доктор економічних наук Інституту регіональних досліджень НАН України.